

Inhoud

Managementsamenvatting	3
Publieksprogramma's ProDemos	7
1. De basis van democratisch besef	7
2. Beleving van de democratische rechtsstaat	9
3. Klaar voor het burgerschap	13
4. Democratisch burgerschap stimuleren	16
5. Goed geïnformeerd naar de stembus	18
Een sterk ProDemos – Interne organisatie	21
Bijlage: Toelichting op bereikcijfers	27

Opening New Babylon door Tweede
Kamervoorzitter Vera Bergkamp met directeur Eric
Stokkink en RvT-voorzitter Ed Nijpels, 19 april 2022

Managementsamenvatting

Na het transitiejaar 2021 stond 2022 voor ProDemos in het teken van de herstart na de disruptieve coronaperiode. De organisatie rondde het verbeterplan af en plukte de eerste vruchten van het programmatisch werken, met een duidelijker koers en doelgerichter manier van werken. De impact van corona was tot en met het eerste kwartaal van 2022 groot en ijfde na in het tweede kwartaal. Na de zomer zagen we de vraag naar onze activiteiten weer toenemen.

2022 was ook een verkiezingsjaar: op 16 maart waren de gemeenteraadsverkiezingen. Juist rondom verkiezingen is er veel behoefte aan informatie, zodat stemmers goed geïnformeerd naar de stembus kunnen gaan. Veel gemeenten speelden in op deze behoefte door een StemWijzer te laten maken door ProDemos. Het organiseren van fysieke bijeenkomsten voor volwassenen was door de coronabeperkingen niet mogelijk. Met online middelen, zoals een informatieve verkiezingswebsite en video's, konden we toch veel mensen bereiken.

Ook met andere nieuwe initiatieven kon ProDemos haar bereik verbreden, zoals met het Kamergesprek, waarin parlementaire debatten worden nabesproken en uitgelegd, en Haagse Stemmen, een samenwerking met Haagsch College.

De renovatie van het Binnenhof maakt dat er minder animo is voor onze rondleidingen. Een trekpleister zoals de Ridderzaal of de oude zaal van de Eerste Kamer mist. ProDemos blijft uiteraard rondleidingen aanbieden naar de tijdelijke huisvestingen van de Eerste en Tweede Kamer. Met initiatieven zoals onze familierondleiding proberen we deze bezoeken aantrekkelijker te maken.

Tot slot heeft het streven naar landelijke dekking in 2022 verder vorm gekregen. In september stemden de Geduputeerde Staten in Limburg in met een pilot bestaande uit verschillende activiteiten gericht op het

bevorderen van de belangstelling voor en participatie in de democratische rechtsstaat. Ondanks deze bemoedigende ontwikkelingen heeft ProDemos niet al haar doelen kunnen bereiken. Corona en de renovatie van het Binnenhof zijn hiervoor de belangrijkste oorzaken.

We trekken lessen uit deze ervaringen. Zo zetten we in op het structureel monitoren op bereik, zodat we waar nodig tijdig kunnen bijsturen en verleggen we de focus op online naar een brede visie op digitalisering in onze educatieve programma's.

Waardevolle ontmoetingen

Op 19 april opende Tweede Kamervoorzitter Vera Bergkamp de ProDemos Studio's in aanwezigheid van een klas van het Lorent Casimir Lyceum uit Eindhoven. De Studio's zijn onze nevenlocatie in New Babylon, nabij de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer. Leerlingen die een educatief programma in Den Haag volgen, doen hier een aantal programmaonderdelen voorafgaand of na een bezoek aan de Tweede Kamer. De opening viel samen met de openstelling van de inschrijvingen voor het nieuwe schooljaar voor de educatieve programma's in Den Haag.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Hanke Bruins Slot, bezocht ProDemos twee keer. In mei bracht ze een bezoek aan ProDemos in Den Haag. In november nam ze deel aan een gastles en ging ze in gesprek met mbo-studenten van het Scalda in Terneuzen.

Waardevolle ontmoetingen, net als de vele ontmoetingen die ProDemos arrangeert tussen scholieren en studenten met Kamerleden, wethouders, Statenleden, raadsleden en rechters. Juist deze gesprekken maken onze programma's tot een gedenkwaardige ervaring voor alle deelnemers.

Leerlingen in de Kamerdebatssimulatie,
Den Haag, 20 januari 2020

Samenwerken aan het burgerschapsonderwijs

Een andere belangrijke ontwikkeling voor onze onderwijsprogramma's is de nieuwe samenwerking met de Stichting School en Veiligheid (SSV), het Kennispunt MBO Burgerchap en de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). Als expert op het gebied van de democratie en rechtsstaat en vanwege onze prominente aanwezigheid in het onderwijs is ProDemos gevraagd als partner in het Expertisepunt Burgerchap. Samen met onze partners ondersteunen we het onderwijsveld met kennis, advies, leermiddelen en professionaliseringsaanbod. In november ging de website van het Expertisepunt online. In 2023 volgen de eerste, gezamenlijke burgerschapconferenties voor het onderwijsveld.

Voltooiing verbeterplan

In 2022 is de interne reorganisatie afgerond en heeft organisatieadviesbureau Boer en Croon een eindrapport opgesteld over de implementatie van het verbeterplan uit 2020. Dit positieve rapport is in december door de minister van BZK aan de Tweede Kamer gezonden die het ter kennisgeving heeft aangenomen. De directie stelt met genoegen vast dat dit het formele en succesvolle einde betekent van het verbetertraject dat in 2019 begon.

Verdere versterking van de interne organisatie

ProDemos besteedt continu aandacht aan de versterking en verbetering van de organisatie. ProDemos zet in op het bevorderen van de vitaliteit en ontwikkeling van medewerkers. We willen onze bevoegen en enthousiaste medewerkers binden, boeien en behouden. Daarom zijn in

2022 verschillende acties op HR-gebied uitgevoerd, waaronder de invoering van het hybride werken, een functiehuisherziening en beleid op het gebied van ontwikkeling en vitaliteit.

Uiteraard is er permanente aandacht voor veiligheid. Er zijn aanvullende maatregelen genomen bij de ProDemos Studio's waar de veiligheidssituatie anders blijkt te zijn dan aan de Hofweg.

Vanwege de door corona achtergebleven boekingen in het begin van 2022 lagen de uitgaven aan onder meer personeelskosten en reiskosten voor scholen lager, waardoor ProDemos circa € 500.000 zal terugbetalen aan het ministerie van BZK en circa € 60.000 aan de Tweede Kamer.

Na de coronapieak in het eerste kwartaal konden we gelukkig weer op kantoor aan de slag, wat de samenwerking en het werkplezier ten goede komt. Daardoor kunnen we na drie turbulente jaren eindelijk ook persoonlijk onze complimenten uitspreken voor de inzet en betrokkenheid van onze collega's. We vieren regelmatig onze successen, maar bevestigen hier graag nog eens extra onze waardering voor iedereen die zich inzet om onze doelen te bereiken. Dankzij die inzet kunnen wij met onze activiteiten en middelen van hoge, innovatieve kwaliteit maatschappelijke impact maken. We kijken met vertrouwen vooruit naar 2023.

*Eric Stokkink
Gytha Coleman*

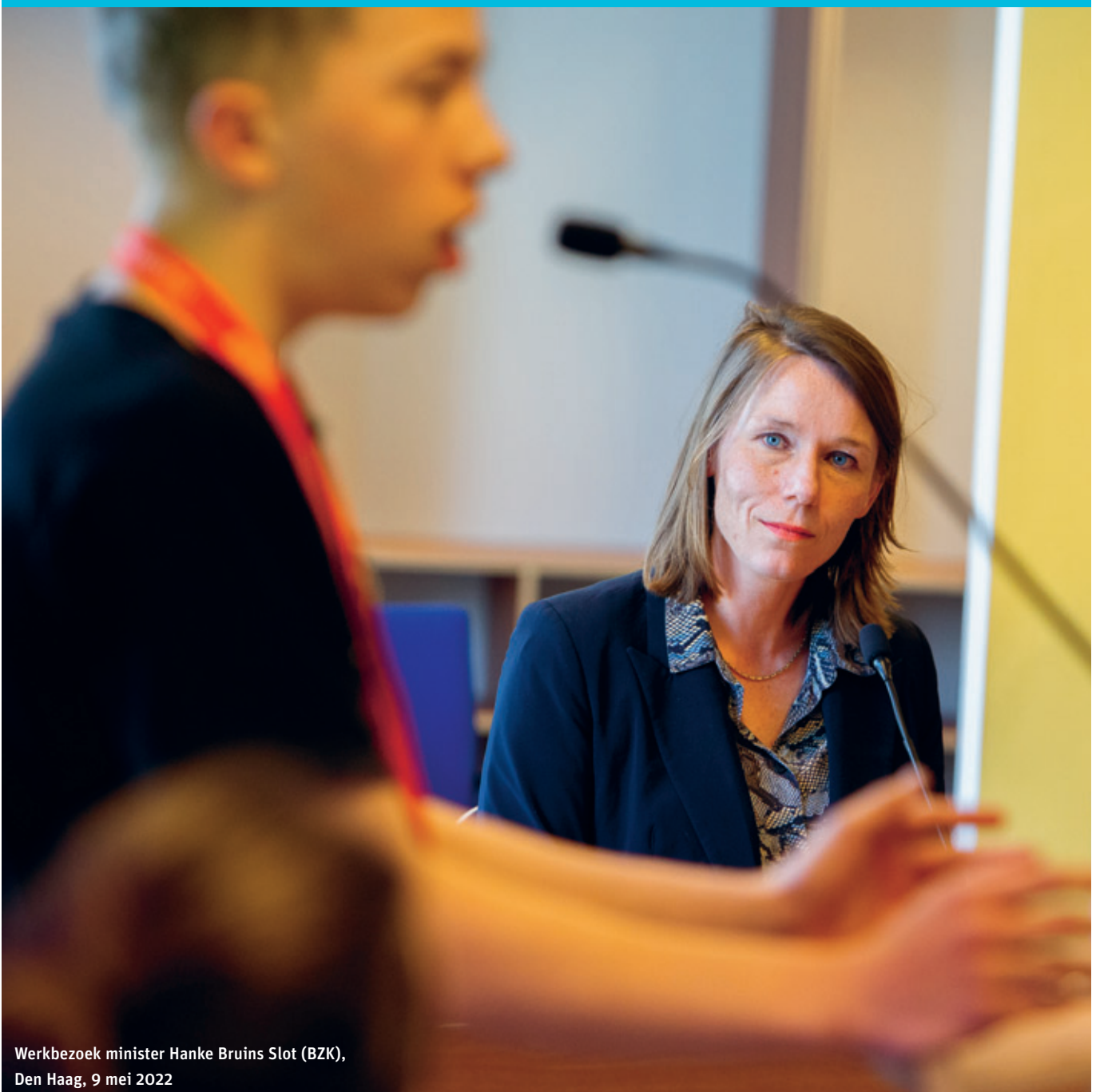
Leeswijzer Jaarplan

Het jaarplan 2022 is het eerste jaarplan langs de lijnen van de programma's. Per programma doen we verslag van de resultaten, de activiteiten en overige ontwikkelingen. Ook de bereikcijfers rapporteren we op programmaniveau. Deze wijziging in combinatie met corona maakt een vergelijking met voorgaande jaren niet mogelijk. De cijfers worden daarom dit jaar enkel afgezet tegen de streefcijfers in het jaarplan 2022.

Vanwege omgevingsfactoren, zoals de renovatie van het Binnenhof, de beper-

kingen vanwege corona en de vooraf moeilijk te voorziene gevolgen hiervan voor vraag, aanbod en formatie zijn in het jaarplan 2022 de streefcijfers gepresenteerd in twee scenario's met een variabel bereik. Al vrij snel in 2022 bleek de impact van de coronamaatregelen zo groot, dat in de tussentijdse rapportages en in dit jaarverslag is gewerkt met het meest conservatieve scenario.

Een verdere toelichting op bereikcijfers is te lezen op pagina 27.

Werkbezoek minister Hanke Bruins Slot (BZK),
Den Haag, 9 mei 2022

Finaledebat Derde Kamer, tussen groep 7/8 van basisschool Kronenburgh uit Rijswijk en groep 8 van basisschool De Triangel uit Capelle aan den IJssel, plenaire zaal Eerste Kamer, 13 mei 2022

Publieksprogramma's ProDemos

1. De basis van democratisch besef

Programma voor het primair onderwijs

Tijdens hun jaren op het basisonderwijs komen leerlingen voor het eerst in aanraking met de werking van de politiek en de democratie. Veelal via ouders, school en media. Daarmee wordt de basis gelegd van democratisch besef. De jaren daarna moet dat democratisch besef geborgd worden in een doorlopende leerlijn. Een belangrijke opdracht voor scholen waar ProDemos graag bij ondersteunt.

De coronapandemie heeft met name in het eerste kwartaal van het jaar een groot effect gehad op de directe bereikcijfers. Het aantal boekingen door basisscholen trok na opheffing van de maatregelen aan, waardoor we onze streefcijfers toch wisten te bereiken (zie p. 8). Met onze lespakketten bereikten we zo'n 150.000 leerlingen. Daarnaast bereikten we online zo'n 87.500 bezoekers.

De activiteiten die ProDemos onder begeleiding uitvoert, worden continu gemonitord op kwaliteit. Het belangrijkste programma voor het primair onderwijs, Democracy, wordt stevast goed gewaardeerd. Afgelopen jaar was dat met een gemiddeld cijfer van 8,5.

Successen en geleerde lessen

Een belangrijke pijler van het programma voor het primair onderwijs is het lespakket de Derde Kamer. De Derde Kamer is een initiatief van de Eerste en Tweede Kamer, dat wordt uitgevoerd door de Eerste Kamer en ProDemos. De koffertjes waren net als in andere jaren binnen enkele weken uitverkocht. Het gebruik van de lespakketten deel 2 en het online platform lag wel lager dan verwacht. Een mogelijke verklaring is dat veel docenten zich na de coronapandemie richtten op het wegwerken van leerachterstanden.

Democracy had een lastige start, doordat veel gemeentehuizen niet geopend waren voor bezoekersgroepen, dus

ook niet voor onze leerlingen. Na het opheffen van de meeste beperkingen toonden de basisscholen vrijwel direct veel animo om weer deel te nemen aan onze programma's.

Leerkrachten (in opleiding) vormen een belangrijke doelgroep voor ProDemos als intermediair om de leerlingen met de programma's, lespakketten en werkvormen te bereiken. Voor leerkrachten (in opleiding) organiseerden we verschillende workshops. Ruim 1250 leerkrachten maakten gebruik van onze lesbrieven, workshops of het programma Politiek & Didaktiek, meer dan beoogd.

Samenwerking

Door goed samen te werken met gemeenten kan ProDemos meer leerlingen bereiken met haar programma's. Onze projectleiders gaan jaarrond het gesprek aan met gemeenten om te kijken waar we meer activiteiten kunnen uitvoeren. Deze inzet heeft in 2022 effect gehad. Zo is het

Docenten waarderen
Democracy gemiddeld
met een 8,5.
Ook leerlingen vinden
het programma leuk en geven
het gemiddeld een 8,8.

8,5

gelukt om met de gemeenten Den Haag en Tilburg afspraken te maken over het structureel uitvoeren van o.a. Democracy in de raadzaal onder begeleiding van ProDemos.

Onderzoek en ontwikkeling

Sinds de aanscherping van het burgerschapsonderwijs in juni 2021 is het vakgebied volop in ontwikkeling. Die ontwikkelingen zullen ook invloed hebben op ons aanbod.

Om de kennis en ervaring uit het onderwijsveld in onze programma's te borgen, werkt ProDemos met klankbordgroepen. Deze groepen komen twee keer per jaar bijeen om met ons team educatieve experts van gedachten te wisselen over onze onderwijsmaterialen, programma's en andere educatieve uitdagingen. De klankbordgroep Primair Onderwijs is vanwege corona en haar nasleep in 2022 niet bijeengekomen. Komend jaar organiseren we nieuwe sessies en werven we nieuwe docenten voor een breder geluid en meer diverse samenstelling.

In 2022 is een onderzoek gestart naar de behoeften en wensen van docenten. Met de resultaten kan ProDemos in 2023 haar programma-aanbod voor het basisonderwijs aanscherpen. Ook zal ProDemos de uitkomsten gebruiken in het ontwikkeltraject voor een nieuwe activiteit voor op scholen zelf.

Opdrachten

Alle activiteiten in het programma 'De basis van democratisch besef' worden gefinancierd met de subsidie van het ministerie van BZK, met uitzondering van de Derde Kamer. De Derde Kamer wordt gefinancierd door de Eerste en Tweede Kamer.

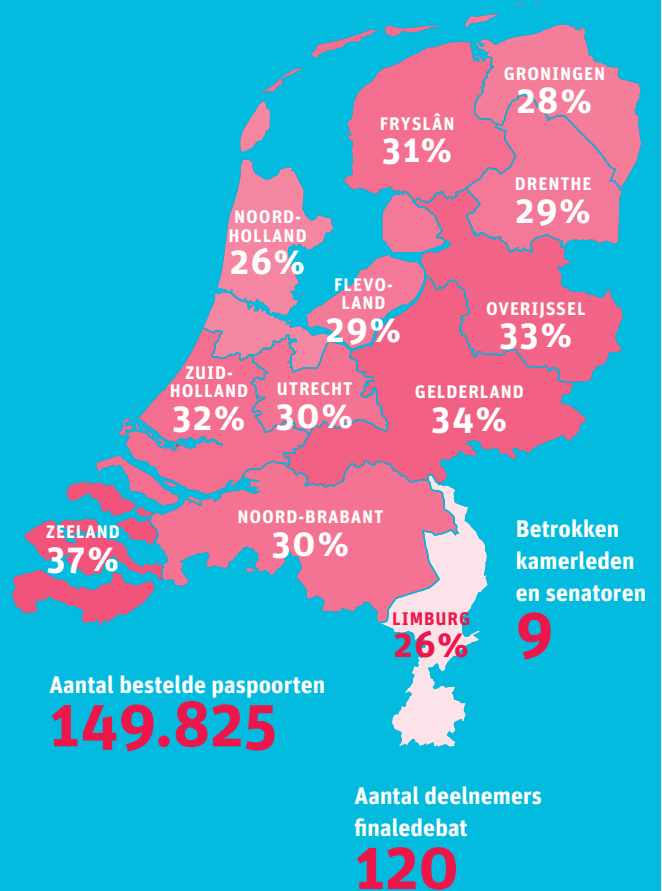
Uitvoeringen bij gemeenten en provincies worden deels uitgevoerd in opdracht van gemeenten of provincies. In totaal is ProDemos actief in 46 gemeenten en in alle provincies.

BEREIKCIJFERS DE BASIS VAN DEMOCRATISCH BESEF

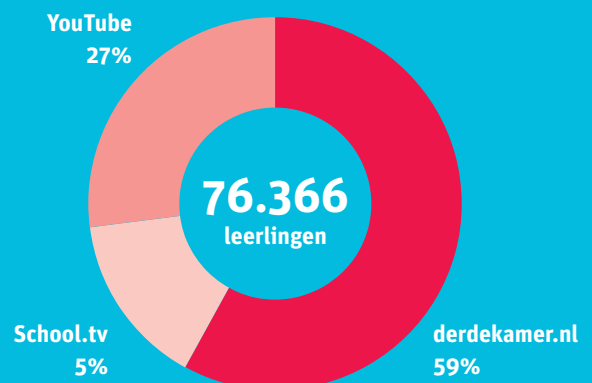
	Prognose 2022 (coronascenario)	Bereik 2022
Direct bereik van leerlingen	8.500	8.860
Indirect bereik	166.750	150.302
Online bereik	121.500	87.634
Bereik onder intermediairs	1.150	1.267
Totaal	297.900	248.063

Derde Kamer

Percentage bereikte scholen per provincie

Online bereik

2. Beleving van de democratische rechtsstaat

Programma voor het voortgezet onderwijs

Alle leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen in hun derde, vierde en/of vijfde leerjaar het vak maatschappijleer, maatschappijkunde of maatschappijwetenschappen. In die jaren brengen ze vaak met ProDemos een bezoek aan het parlement. Maar ook op andere manieren laat ProDemos scholieren de democratie ervaren: in gemeentehuis en provinciehuizen, in de rechtbank of op school.

De meeste activiteiten voor het voortgezet onderwijs vinden plaats onder begeleiding. In het eerste kwartaal startten we met een lockdown en lagen onze activiteiten goddeels stil. Zo konden we in de eerste weken van 2022 niet met leerlingen naar de Tweede Kamer. Met een alternatieve uitvoering van het educatieve programma in Den Haag – zonder bezoek aan het parlement – lukte het alsnog leerlingen te bereiken, maar in beperkte aantallen

(zie p. 12). Vanaf februari werd het weer mogelijk om mondjesmaat met groepen naar de Eerste en Tweede Kamer te gaan. Vanaf maart werd dit aantal stapsgewijs uitgebreid. Toch waren de naweeën van corona ook na de lockdown nog lang merkbaar. Scholen bleven terughoudend met boeken en het personeelstekort in het busvervoer resulteerde regelmatig in annuleringen. Gelukkig herstelde de animo in de tweede helft van het jaar en werd er weer volop gebruik gemaakt van de mogelijkheden.

De achterstand in bereik die in het begin van 2022 is ontstaan, kon ProDemos niet in andere kwartalen compenseren vanwege beperkte ruimte in de Tweede Kamer en capaciteit bij ProDemos in huis. De achterblijvende bereikcijfers zijn dan ook vrijwel volledig toe te schrijven aan corona en de naweeën daarvan.

De waardering voor de programma's die ProDemos aanbiedt blijft zowel bij docenten als onder leerlingen

Docenten
waarderen onze
programma's
gemiddeld met een
8,1. Leerlingen
geven een 7,8.

8,1

Parlement op School op een ROC
in Amsterdam, 6 juli 2021

onverminderd hoog. De gemiddelde waardering van onze programma's door docenten ligt over het algemeen rond het cijfer 8.

Ten opzichte van het totale aantal leerlingen in één cohort (leerjaar 3) weet ProDemos zo'n 40% te bereiken met onze activiteiten onder begeleiding. Met name de randstedelijke provincies en Gelderland weten ProDemos goed te vinden.

Bijna 60% van de bereikte leerlingen zit op havo/vwo. Zo'n 37% volgt vmbo en zo'n 3 procent volgt praktijk- of speciaal onderwijs. ProDemos ziet met name het aandeel vmbo-leerlingen in de toekomst graag groeien, omdat zo'n 78% van de leerlingen in Nederland op dit niveau les krijgt.

Successen en geleerde lessen

Tot drie jaar geleden gaf ProDemos alleen gastlessen op het mbo. Door corona kwam hier verandering in. Om tijdens de pandemie middelbare scholieren toch les te

kunnen geven over de democratische rechtsstaat, biedt ProDemos sinds 2020 haar gastlessen ook aan voor het voortgezet onderwijs. We merken dat dit aanbod nog niet erg bekend is, maar we zagen het aantal boekingen richting het eind van het jaar verdubbelen ten opzichte van voor de zomer. Met name de gastlessen rechtspraak waren populair. Omdat de vraag naar gastlessen groeit, zijn deze activiteiten structureel aan het aanbod voor het voortgezet onderwijs toegevoegd. We passen de gastlessen aan om ze beter te laten aansluiten bij de inhoudelijke behoeften en organisatorische wensen van docenten.

De animo voor het online aanbod bleek beperkt, zeker na corona. De focus van scholen lag toen begrijpelijkerwijs op het inhalen van onderwijsachterstanden. Bovendien kozen scholen, zodra ontmoetingen weer mogelijk waren, duidelijk voor de ervaring in de praktijk. Online en digitale werkvormen zullen evenwel integraal onderdeel blijven van onze manier van werken. Dit geldt ook voor het mbo.

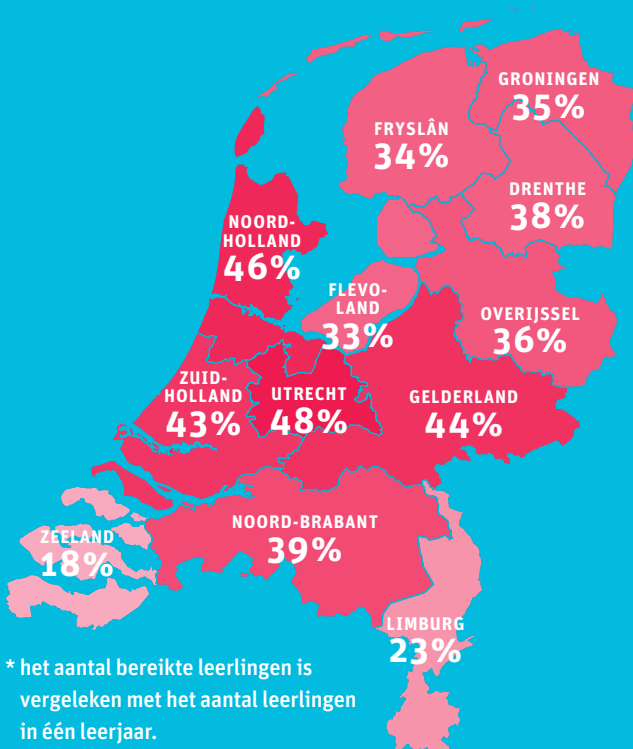

Leerlingen in het DemocratieLAB,
Den Haag, 20 januari 2020

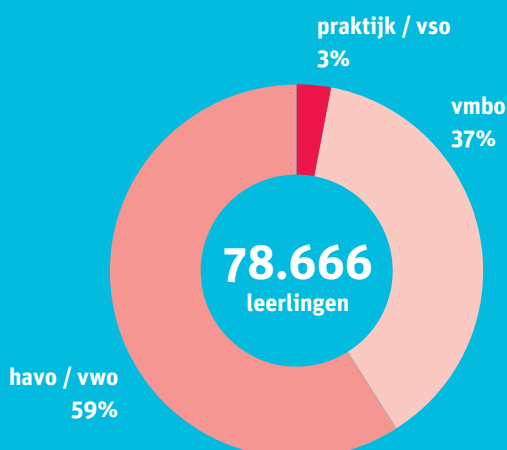

Voortgezet onderwijs

Percentage bereikt aantal leerlingen per provincie*

Bereik per onderwijsniveau

Vanwege de verhuizing van de Tweede Kamer naar B67 moeten leerlingen binnen het programma een wandeling maken van de Hofweg naar B67 of vice versa. Hierdoor is de duur van de educatieve programma's in Den Haag verlengd. Dat maakt ons aanbod in Den Haag minder aantrekkelijk voor leerlingen op het praktijkonderwijs en vmbo. Om een korter programma voor deze onderwijsniveaus mogelijk te maken, is een nieuw programma-onderdeel ontwikkeld. Dit onderdeel wordt vanaf januari 2023 uitgevoerd in de ProDemos Studio's, nabij de tijdelijke Tweede Kamer. In dit programma, Eindbazen geheten, richten leerlingen samen Nederland in op basis van hun gemeenschappelijke waarden.

Onderzoek en ontwikkeling

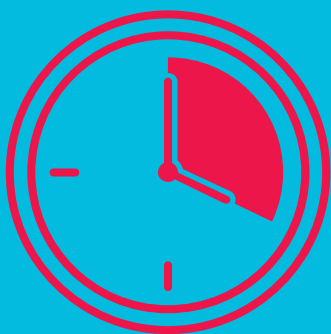
Het programma Parlement op School is ontwikkeld om de beperkte capaciteit in Den Haag, onder andere vanwege de renovatie van het Binnenhof, op te vangen en een alternatief te bieden voor scholen die niet naar Den Haag kunnen

Parlement op School op een ROC in Amsterdam, 6 juli 2021

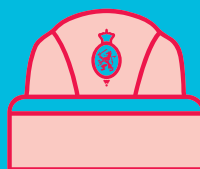
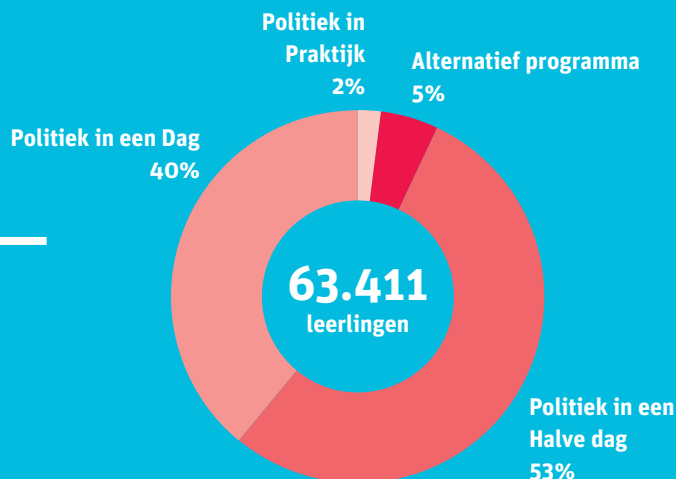
Politiek Den Haag

Gemiddelde duur bezoek aan ProDemos

198 minuten

Type uitvoeringen

Aantal uitvoeringen met een parlementariër

134

komen. Het programma werd gelanceerd tijdens corona, maar van meet af aan viel de belangstelling tegen. Omdat onduidelijk was of dit door corona kwam of andere oorzaken, had heeft ProDemos onderzoek laten doen. Op basis van de resultaten zullen we komend jaar werken aan het onderscheidend vermogen van het programma en de bekendheid.

ProDemos wil graag meer inzicht krijgen in de wensen en behoeften van docenten in het voortgezet onderwijs. We onderzoeken hoe ProDemos nog beter kan bijdragen aan het burgerschapsonderwijs, op het gebied van democratische vorming. Hierbij betrekken we niet alleen docenten, maar ook schoolleiders die verantwoordelijk zijn voor de borging van het burgerschapsonderwijs op school. Het behoeftenonderzoek is gestart in het najaar van 2022. Op basis van de uitkomsten zal ProDemos haar activiteiten- en middelenmix verder aanscherpen en doorontwikkelen.

Samenwerking

Het is goed om te zien dat de animo onder gemeenten voor het programma Klassenbezoek@gemeentehuis toeneemt. ProDemos besteedde ook in 2022 veel aandacht aan het onderhouden en uitbouwen van de contacten met provincies en gemeenten. Dit heeft geresulteerd in structurele afspraken met een toenemend aantal gemeenten, bijvoorbeeld Tilburg en Den Haag. Deze gemeenten laten leerlingen kennismaken met de gemeentepolitiek met het programma Klassenbezoek@gemeentehuis. De gemeente

werft hierbij actief scholen om deel te nemen. De inzet voor de komende tijd is om ook met andere gemeenten dergelijke afspraken te maken.

Opdrachten

Vrijwel alle activiteiten in het programma 'Beleving van de democratische rechtsstaat' worden gefinancierd met de subsidie van het ministerie van BZK, met uitzondering van de maatschappelijke stage Tweede Kamer. Deze wordt uitgevoerd in opdracht van de Tweede Kamer. Daarnaast heeft ProDemos voor enkele ministeries, overheids- en culturele instellingen kleinere opdrachten uitgevoerd.

Uitvoeringen bij gemeenten en provincies worden deels uitgevoerd in opdracht van die gemeenten of provincies. In totaal is ProDemos actief in 25 gemeenten en 7 provincies.

BEREIKCIJFERS BELEVING VAN DE DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT

	Prognose 2022 (coronasceenarij)	Bereik 2022
Direct bereik van leerlingen	108.250	71.511
Indirect bereik	250	6.512
Online bereik	75.000	36.852
Bereik onder intermediairs	4.300	3.851
Totaal	187.800	118.726

3. Klaar voor het burgerschap

Programma voor het mbo

Studenten op het mbo staan op het punt om volwaardig deel te kunnen nemen aan de democratische rechtsstaat. Als net of bijna achttienjarige maken ze vaak hun eerste verkiezingen mee tijdens hun jaren op het mbo.

Van de onderwijsprogramma's was de impact van corona het grootst op ons programma voor het mbo. Doordat ProDemos geen volwassenen kon rondleiden in het parlement, kon ProDemos geen mbo-studenten in Den Haag ontvangen. Immers: de groepen in het mbo bestaan uit een gemengd gezelschap van minder- en meerderjarigen. Ook de maatregelen in het onderwijs zelf maakten veel activiteiten onmogelijk. Na de lockdown richtten scholen zich de rest van het schooljaar op het wegwerken van achterstanden opgelopen door corona.

Ook waren ze terughoudender in de organisatie van zowel activiteiten op als buiten school.

In het tweede en derde kwartaal zagen we een licht herstel. Aan het einde van het jaar nam het aantal boekingen nog verder toe (zie p. 15).

De activiteiten die wel konden worden uitgevoerd, werden goed gewaardeerd. De activiteiten die ProDemos onder begeleiding aanbiedt aan het mbo krijgen gemiddeld een cijfer van 8,4 van de begeleidende docenten.

ProDemos kan nog flink groeien in het mbo. In Groningen is ProDemos het vaakst te vinden voor de klas. De meeste studenten treffen ons op hun eigen school, maar ook een groot aandeel doet mee met onze uitvoeringen op provinciehuizen en rechtbanken. Zo'n 25% van de deelnemers komt met de klas naar Den Haag.

Docent Ton van ProDemos Op Locatie, geeft in Den Bosch uitleg aan een groep mbo-leerlingen hoe beslissingen in de Provincie tot stand komen, 25 februari 2022

Successen en geleerde lessen

De programma's die we uitvoeren in het land, op gemeentehuizen, provinciehuizen en rechtbanken, hebben zich in 2022 als eerste hersteld na de coronaperiode. Met de programma's Klassenbezoek@Gemeentehuis en Provinciespel is dan ook alsnog een redelijk goed bereik gehaald. Het aantal rechtbankbezoeken herstelde goed, waardoor ruim 5500 studenten hebben kunnen zien hoe dit deel van de rechtsstaat werkt.

Nieuwe activiteiten, zoals Parlement op School en Project Burgerschap: Speak out loud konden de verwachtingen (nog) niet waarmaken. Voor Project Burgerschap: Speak out loud is een evaluatie onder docenten uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten zijn aanpassingen in de boekingsvoorwaarden doorgevoerd.

Docenten waarderen
onze programma's
gemiddeld met een 8,4.
Studenten geven een 8.

8,4

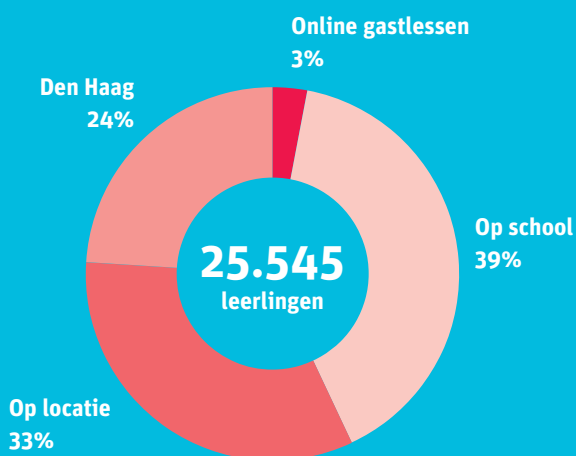

Parlement op School op een ROC
in Amsterdam, 6 juli 2021

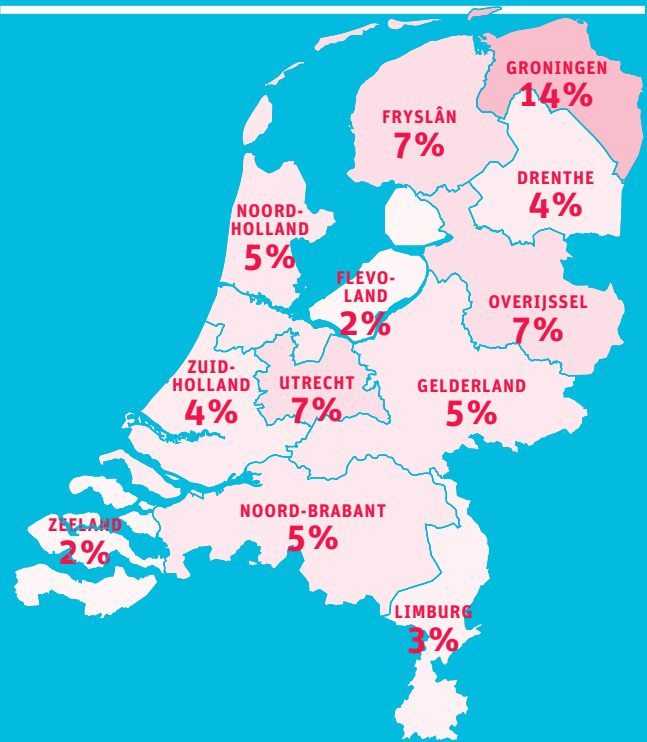

Mbo

Bereik uitvoeringen (direct en indirect)

Percentage bereikte mbo-studenten per provincie

Onderzoek en ontwikkeling

Naast de evaluatie van Project Burgerschap: Speak out loud is gebouwd aan een 'eigen' klankbordgroep voor het mbo-programma. Tot 2022 maakten deze mbo-docenten nog deel uit van de klankbordgroep voor het vo. Met een aparte klankbordgroep voor het mbo kunnen we vanaf 2023 de kennis en wensen vanuit het mbo-onderwijsveld nog beter borgen in de programma-aanpak.

Samenwerking

ProDemos besteedde ook in 2022 veel aandacht aan het onderhouden en uitbreiden van contacten met gemeentes en provincies. Naast de nieuwe samenwerkingsverbanden met gemeentes, die al eerder bij het vo-programma werden vermeld, is het gelukt om met de provincie Groningen afspraken te maken. Daardoor voeren we nu in alle twaalf provincies het Provinciespel uit.

Verder is ProDemos gestart met het versterken van haar netwerk onder docenten, studenten en mbo-instellingen. Zo is er contact met de MBO-raad en de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs MBO (JOB). Dit contact wordt komend jaar verder uitgebouwd richting mbo-instellingen en andere mogelijke partners in het land.

Opdrachten

Vrijwel alle activiteiten in het programma 'Klaar voor het burgerschap' worden gefinancierd met de subsidie van het

ministerie van BZK, met uitzondering van uitvoeringen bij gemeenten en provincies. Deze worden deels uitgevoerd in opdracht van gemeenten of provincies. Gastlessen rechtbank en rechtbankbezoek worden mede mogelijk gemaakt door een bijdrage aan de subsidie van BZK van het ministerie van V&J. Daarnaast heeft ProDemos voor enkele ministeries, overheids- en culturele instellingen kleinere opdrachten uitgevoerd.

BEREIKCIJFERS KLAAR VOOR HET BURGERSCHAP

	Prognose 2022 (coronascenario)	Bereik 2022
Direct bereik van studenten	40.750	17.177
Indirect bereik	200	7.950
Online bereik	17.500	20.486
Totaal	58.450	45.662

4. Democratisch burgerschap stimuleren

Programma voor volwassenen

Om actief burgerschap onder volwassenen te stimuleren biedt ProDemos op laagdrempelige wijze informatie aan over de democratie en rechtsstaat. ProDemos beoogt met haar activiteiten zeer uiteenlopende groepen Nederlanders te bedienen, van mensen die dagelijks bezig zijn met de democratie, bijvoorbeeld als raadslid of professional, tot mensen die juist afstand ervaren tot de politiek.

Via nieuwe platforms en kanalen en in samenwerking met een aantal strategische partners heeft ProDemos haar indirecte en online bereik enorm weten te vergroten (zie p. 17). Daar zijn we blij mee, omdat ook in dit programma de fysieke activiteiten door corona en haar nasleep deels niet konden plaatsvinden en vervolgens traag op gang kwamen. Bovendien merkten we na het opheffen van de coronamaatregelen voor het eerst sinds de verhuizing van

de Tweede Kamer naar B67 dat de animo voor onze rondleidingen zonder bezoek aan het Binnenhof is afgenomen. Hierdoor bereikten we minder bezoekers direct dan in de jaren voor corona.

In 2022 heeft ProDemos een leerlijn voor volwassenen ontwikkeld onder de titel Democratie voor iedereen. Er is gekozen om in te zetten op 5 kernactiviteiten waarmee kennis en vaardigheden worden aangereikt en dialoog wordt gestimuleerd. De nadruk lag in 2022 op de ontwikkeling van de leerlijn. In 2023 komt meer nadruk op de uitvoeringen in het land. Dan worden ook de activiteiten voor mensen met een lichte verstandelijke beperking onderdeel van dit aanbod.

Successen en geleerde lessen

Afgelopen jaar heeft ProDemos met twee nieuwe activiteiten een andere doelgroep aan weten te boren. Haagse Stemmen en Kamergesprek worden uitgezonden via o.a. NPO Politiek en YouTube waardoor we met deze activiteiten een aanzienlijk groter bereik weten te bewerkstelligen dan met hun fysieke voorgangers. Zo'n 125.000 volwassenen wisten onze activiteiten online, op NPO Politiek of elders te vinden. Op basis van deze ervaringen wordt breder gekeken hoe we met de ontsluiting van onze content via online platforms ons bereik onder uiteenlopende doelgroepen kunnen vergroten.

Er was ook weer veel animo voor de cursussen Politiek Actief. In het licht van de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in 2023 zijn er met name cursussen georganiseerd en uitgevoerd in opdracht van de waterschappen en provincies. De in opdracht van de Unie van Waterschappen ontwikkelde cursus Actief voor het waterschap werd in totaal 26 keer uitgevoerd, de cursus Politiek Actief voor de provincie werd 10 keer door ProDemos gegeven.

Haagse Stemmen over wantrouwen in de politiek, live op 1 oktober 2022 vanaf het festival GrondFest te Nijmegen

Zo'n
125.000 volwassenen
wisten onze
activiteiten online,
op NPO Politiek
of elders te vinden.

125.000

Politiek Actief

Griffiedag op het Provinciehuis van Zuid-Holland, 25 november 2022

ProDemos heeft in 2022 onderzocht in hoeverre deelnemers daadwerkelijk politiek actief zijn geworden na de cursus Politiek Actief en welke rol de cursus hierin heeft gespeeld. Uit de antwoorden op de enquête blijkt dat 79% van de deelnemers politiek actief is geworden na de cursus, en 62% is zelfs op meerdere vlakken actief geworden in de politiek. Daarbij geeft (variërend per activiteit) 50 tot 70 procent van de deelnemers aan dat de cursus een (kleine of grote) rol heeft gespeeld in het politiek actief worden. Daarnaast noemen de deelnemers ook een grote variëteit aan

andere politieke en maatschappelijke activiteiten genoemd die ze zijn gaan ondernemen door de cursus. Deelnemers noemen zelf vooral 'meer kennis en inzicht over de (lokale) politiek' als belangrijke opbrengst van de cursus.

De 573 ingevulde enquêtes werden ingevuld door een representatieve groep respondenten. Hierdoor kan ProDemos met redelijke betrouwbaarheid concluderen dat de cursus bij de meerderheid van de cursisten een rol heeft gespeeld in het daadwerkelijk actief worden in de politiek.

Door de coronamaatregelen kon ProDemos pas vanaf half maart rondleidingen naar de Eerste en Tweede Kamer aanbieden voor het algemene publiek. De vraag bleef daarna achter bij de verwachting, in lijn met de achterblijvende bezoekersaantallen van musea en andere culturele instellingen. Pas in de tweede helft van het jaar herstelde de deelname aan de rondleidingen enigszins, maar het bereik kwam niet terug op het niveau van voor corona. De verhuizing van de Tweede Kamer lijkt dan ook een grote impact te hebben op de animo voor rondleidingen.

In 2022 heeft ProDemos een tweetal pilots ontwikkeld om met Politiek Café nieuwe doelgroepen te bereiken. De pilots waren inhoudelijk succesvol, maar de zoektocht naar de doelgroep en het benodigde netwerk resulteerde in een minder groot bereik dan gehoopt.

Onderzoek en ontwikkeling

Met de activiteiten voor volwassenen wil ProDemos actief democratisch burgerschap stimuleren. Een uitdaging omdat het volwassen publiek sterk varieert in mate van participatie en bij die verschillen uiteenlopende factoren, zoals opleiding, sociaaleconomische en demografische factoren een rol spelen. Daarom is ProDemos in 2022 gestart met een verkenning naar de volwassenen die op afstand staan van de politiek. Begin 2023 worden de resultaten uit dit onderzoek verwacht.

Onze online tools StemmenTracker en Partijenwijzer waren in 2022 grotendeels offline. Voor deze tools was in dit jaar een inhoudelijke verbeterslag voorzien. Er is lopende het jaar voor gekozen om eerst onderzoek te doen naar de doel-

groep van deze tools en welke aanpassingen nodig zijn om deze beter te bereiken. Door deze insteek zijn de tools in 2022 niet meer online gekomen.

Samenwerking

Samen met Ieder(in) en Stichting Lezen en Schrijven ontwikkelde ProDemos in opdracht van het ministerie van BZK de handreiking Politiek voor iedereen. Aan de hand van tips en voorbeelden maken de drie organisaties inzichtelijk wat er nodig is om politiek voor iedereen toegankelijk te maken.

Opdrachten

Alle activiteiten in het programma 'Democratisch burgerschap stimuleren' worden gefinancierd vanuit de subsidie van het ministerie van BZK, met uitzondering van workshops en cursussen voor gemeenten. De cursus Politiek Actief wordt uitgevoerd in opdracht van gemeenten, provincies en waterschappen. In 2022 was dat voorafgaand aan de Gemeenteraadsverkiezingen in maart in nog 4 gemeenten. In de loop van het jaar volgden in aanloop naar de verkiezingen van 2023 nog cursussen in 8 provincies en 17 waterschappen.

BEREIKCIJFERS DEMOCRATISCH BURGERSCHAP STIMULEREN

	Prognose 2022 (coronasceenarij)	Bereik 2022
Direct bereik van volwassenen	18.150	15.491
Indirect bereik	9.050	40.000
Online bereik	62.000	127.560
Bereik onder intermediairs	950	673
Totaal	90.105	183.724

5. Goed geïnformeerd naar de stembus

Programma gericht op verkiezingen

Verkiezingen zijn voor ProDemos een belangrijk moment om mensen te informeren over en te betrekken bij de democratische rechtsstaat. Naast de activiteiten in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen in maart vonden in 2022 ook de voorbereidingen plaats voor de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen van 2023.

Bereik

Op 16 maart 2022 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Tijdens een groot deel van de campagneperiode waren nog tal van coronamaatregelen van kracht. Maatregelen die ProDemos in de uitvoering van haar activiteiten sterk belemmerden. Fysieke bijeenkomsten waren niet of slechts beperkt mogelijk. ProDemos moest flexibel inspelen op de situatie en is op zoek gegaan naar manieren om doelgroepen alsnog te bereiken.

Amsterdamse gemeenteraadsleden tijdens lancering van de Amsterdamse StemWijzer, raadzaal gemeente Amsterdam, 10 februari 2022

Desalniettemin is het tijdens de verkiezingsperiode goed gelukt om het beoogde directe bereik te behalen (zie p. 19). Mede door de uitvoeringen van de verkiezingsgastlessen en de succesvolle mbo- verkiezingsfestivals zijn er bijna 5000 studenten meer bereikt dan we in het coronascenario beoogd hadden.

Wel werden er minder verkiezingskranten besteld dan in andere jaren en ook voor de Scholierenverkiezingen was er minder animo. Daarvoor kwamen de versoepelingen van de maatregelen vermoedelijk te laat. Ondanks een groeiend aantal opdrachten om de StemWijzer voor gemeenten te maken, lag het bereik lager dan verwacht. Mogelijk speelt het toenemend aantal aanbieders van stemhulpen hierbij een rol.

Successen en geleerde lessen

Voor het onderwijs

Normaal gesproken worden onze verkiezingsgastlessen vooral geboekt door mbo-scholen, maar vanwege de schoolsluitingen in het mbo maakten vooral scholen in het voortgezet onderwijs gebruik van dit lesaanbod. Daar vond het onderwijs immers alweer op de scholen zelf plaats, terwijl gelijktijdig onze programma's in Den Haag nog niet konden worden uitgevoerd vanwege de publiekssluiting van de Tweede Kamer. De verkiezingsgastlessen boden scholen de mogelijkheid toch iets extra's te organiseren in deze periode. Ondanks de nieuwe animo in het voortgezet onderwijs, heeft corona er wel toe geleid dat het aantal deelnemers van deze populaire verkiezingsactiviteit een stuk lager lag dan in reguliere verkiezingsjaren. Ongeveer 10% van de uitvoeringen vond online plaats.

ProDemos heeft speciale aandacht voor jongeren die voor het eerst mogen stemmen. Ook bij deze verkiezingen organiseerde ProDemos om die reden weer samen met het NJR verkiezingsfestivals op mbo's. Hiermee wisten we ruim 6.000 mbo-studenten te bereiken, onder wie veel eerste-keerstemmers.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen brachten zo'n 22.600 leerlingen hun stem uit in de Scholierenverkiezingen. Bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen in 2018 waren dat er zo'n 6.000 meer, wat vermoedelijk is toe te schrijven aan corona.

In 2022 maakte STEM de overstap van fysiek magazine naar online platform. Daar waar de oplage bij de vorige

Leerling van het Bonaventuracollege te Leiden tijdens de Scholierenverkiezingen, 15 maart 2022

gemeenteraadsverkiezingen in 2018 op 12.000 lag, bleef het aantal bezoekers op stem.prodemos.nl steken op 4.400. Volgende editie wordt meer ingezet op de promotie van STEM.

Voor volwassenen

In 2022 maakte ProDemos StemWijzers in opdracht van 55 gemeenten door heel Nederland. Een mooie groei ten opzichte van 2018, toen er voor 44 gemeenten StemWijzers waren. Met het aantal StemWijzers groeide ook het bereik. In totaal maakten 1,6 miljoen mensen gebruik van de stemhulp, een groei van maar liefst 60% ten opzichte van de laatste gemeenteraadsverkiezingen.

Veel verkiezingsbijeenkomsten voor volwassenen konden vanwege corona niet doorgaan. Maar de maatregelen hadden ook impact op bijvoorbeeld de verspreiding van de verkiezingskranten. Deze worden normaal gesproken veel afgenomen en verspreid via bibliotheken. Vermoedelijk ligt de oorzaak bij de maatregelen in de bibliotheken zelf. Daar staat tegenover dat onze nieuwe algemene verkiezingswebsite in haar eerste editie 27.000 bezoekers trok.

Met het programma Stem jij ook? informeert ProDemos mensen met een lichte verstandelijke beperking over de verkiezingen. Voor de fysieke bijeenkomsten is een succesvol alternatief gevonden in een digitale workshop. Hieraan deden zo'n 560 deelnemers mee. De informatieve

Met het aantal StemWijzers groeide ook het bereik. In totaal maakten 1,6 miljoen mensen gebruik van de stemhulp.

1,6 miljoen

animatievideo's over de gemeenteraadsverkiezingen zijn ruim 12.500 keer bekeken.

Samenwerking

Rondom verkiezingen werkt ProDemos al jaren samen met uiteenlopende partners. Met de NJR organiseren we de verkiezingsfestivals op het mbo. In samenwerking met Stichting Lezen en Schrijven en Stichting ABC maken we de Verkiezingskrant in gewone taal. Bij de verkiezingskranten voor de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen zijn het IPO en de Unie van Waterschappen betrokken. Bij het project Stem jij ook? werken we samen met organisaties die betrokken zijn bij de doelgroep, zoals LFB, MEE NL en Stras.

Opdrachten

Alle activiteiten in het programma 'Goed geïnformeerd naar de stembus' worden gefinancierd vanuit de subsidie van het ministerie van BZK, met uitzondering van de mbo verkiezingsfestivals. De verkiezingsfestivals voor de gemeenteraadsverkiezingen zijn gesubsidieerd vanuit een aanvullende subsidie van het ministerie van BZK. De verkiezingsfestivals voor de Provinciale Statenverkiezingen zijn in overleg met de subsidieverstrekker bekostigd vanuit het door corona ontstane begrotingsoverschot. De gemeentelijke StemWijzers zijn gemaakt in opdracht van 55 gemeenten. De provinciale StemWijzers zijn gemaakt in opdracht van de provincies Noord-Brabant, Limburg, Drenthe en Overijssel.

BEREIKCIJFERS GOED GEÏNFORMEERD NAAR DE STEMBUS

	Prognose 2022 (coronascenario)	Bereik 2022
Direct bereik van deelnemers	7.500	12.256
Indirect bereik	168.000	90.417
Online bereik	2.047.000	1.709.188
Totaal	2.222.500	1.811.861

Een sterk ProDemos Interne organisatie

ProDemos besteedt continu aandacht aan de versterking en verbetering van de organisatie.

Reorganisatie en implementatie verbeterplan afgerond

Op verzoek van de minister van BZK heeft ProDemos in het voorjaar van 2022 een externe eindevaluatie uit laten voeren naar de reorganisatie en de implementatie van het verbeterplan Huis op orde (2020). De eindevaluatie door organisatieadviesbureau Boer & Croon maakte duidelijk dat alle doelen ter versterking van de organisatie zijn behaald en dat de reorganisatie naar tevredenheid is geïmplementeerd. De minister heeft de Tweede Kamer daarover in december 2022 per brief geïnformeerd. De Tweede Kamer heeft dit ter kennisgeving aangenomen.

Bevlogen en vitale medewerkers

Op 31 december 2022 had ProDemos 196 medewerkers in dienst (74 fte), waarvan 88 met een nul-urencontract. De formatie is hiermee licht gegroeid ten opzichte van

31 december 2021, toen er 193 medewerkers (in totaal 71,2 fte) in dienst waren, waarvan 100 oproepkrachten. In 2022 is evenals in 2021 een aanzienlijk deel van de oproepkrachten op grond van de Wet Arbeidsmarkt in Balans doorgestroomd naar een urencontract.

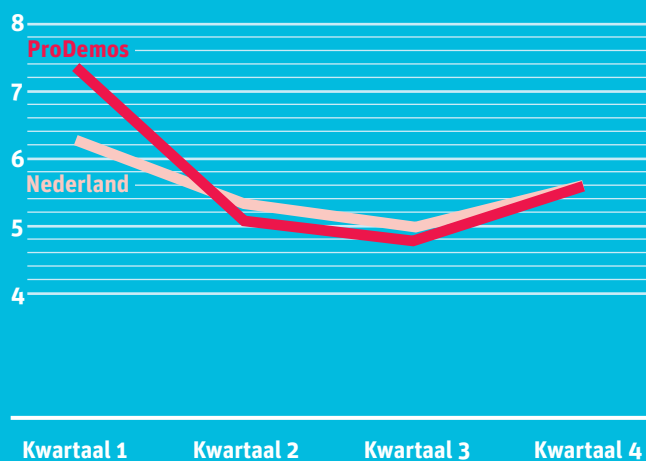
ProDemos zet in op het bevorderen van de vitaliteit en ontwikkeling van medewerkers. We willen onze bevlogen en enthousiaste medewerkers binden, boeien en behouden. Hiertoe zijn in 2022 verschillende acties op HR-gebied uitgevoerd.

Er is een nieuw functiehuis geïmplementeerd met de daarbij behorende functiewaardering. In 2022 is het beleid hybride werken ingevoerd. Het weer fysiek bijeen kunnen komen bevordert de samenwerking en het werkplezier. Tegelijkertijd zijn er maatregelen genomen zodat medewerkers thuis ook gezond en veilig kunnen werken.

Soort arbeidsovereenkomst

Ziekteverzuim Nederland en ProDemos

Het ziekteverzuim was met uitzondering van het eerste kwartaal lager dan het Nederlands gemiddelde. De piek in het eerste kwartaal werd vooral veroorzaakt door een groot aantal ziekmeldingen onder het team Publiek, wat te verklaren valt uit hun werk voor groepen. Daarnaast was er in dat kwartaal nog een aantal langdurig zieken op andere afdelingen. De verzuimfrequentie (het gemiddeld aantal ziekmeldingen per werknemer) kwam ook hoger uit dan een jaar eerder, namelijk op 1,7. Maandelijks vindt er een sociaal medisch overleg plaats met directie, HR, indien nodig de bedrijfsarts en relevante teamhoofden om de ontwikkeling van het verzuim te bespreken.

ProDemos maakt werk van het vitaal houden van de medewerkers. Zo hebben alle medewerkers begin 2022 een uitnodiging ontvangen voor een Preventief Medisch Onderzoek, dat is opgevolgd met diverse acties op zowel individueel als organisatiebreed niveau. Ook is er een vitaliteitscatalogus opgesteld waarin de binnen ProDemos bestaande instrumenten in samenhang zijn beschreven en de keuze is gemaakt een aantal nieuwe instrumenten te ontwikkelen.

Omdat we persoonlijke ontwikkeling belangrijk vinden en om medewerkers toe te rusten op hun taken is beleid ontwikkeld voor het begeleiden en faciliteren van persoonlijke en professionele talentontwikkeling van medewerkers en het actueel houden van de vakkennis.

Diversiteit en inclusiviteit

Diversiteit en inclusiviteit zijn verankerd in de kernwaarden van ProDemos: onpartijdigheid, toegankelijkheid en activerend. Begin 2022 is het diversiteitsbeleid vastgesteld en ingestemd door de ondernemingsraad en aan het eind van het jaar hebben we voor het eerst een jaarverslag diversiteitsbeleid opgesteld. Alle afdelingen maken werk van diversiteit en inclusie, op elk hun eigen manier. Er is sprake van zichtbare en meetbare resultaten, bijvoorbeeld in de werving en selectie van meer divers personeel, de rolstoeltoegankelijkheid van ons gebouw en educatief aanbod voor mensen met een lichte verstandelijke beperking. Daarnaast zijn er minder meetbare resultaten zoals een toename van bewustzijn over het onderwerp bij leidinggevenden en medewerkers en de meer subtiele toets of onze materialen voldoende diversiteit representeren.

Arbobeleid

ProDemos streeft naar adequate arbeidsomstandigheden voor alle mensen die bij de organisatie werken. Niet alleen

moet het werk veilig gedaan worden, medewerkers moeten ook plezier in hun werk hebben en respectvol met elkaar omgaan. Het creëren van een gezonde en veilige werkplek is een randvoorwaarde voor het goed functioneren van de organisatie en voor de duurzame inzetbaarheid en productiviteit van werknemers. Dit wordt structureel bevorderd en bewaakt door de leidinggevenden. ProDemos heeft in 2022 de onderdelen van het arbobeleid in samenhang beschreven.

Marketing en Communicatie

De afdeling Marketing en Communicatie verzorgt de corporate communicatie en ondersteunt de organisatie bij de interne en externe communicatie van al haar activiteiten. Begin 2022 was de afdeling druk met het communiceren over de veranderingen in de programma's en het aanbod ten gevolge van de coronamaatregelen. Daarna werd vol ingezet op het (opnieuw) werven van deelnemers voor de activiteiten, waaronder veel scholen. De afdeling ontwikkelde ook zelf middelen, zoals de verkiezingswebsite en de verkiezingsvideo's. De organisatiebrede communicatiestrategie is vernieuwd, evenals het huisstijlhandboek. Daarnaast zijn er per programma communicatieplannen opgesteld. Eind 2022 is de corporate website prodemos.nl vernieuwd.

Huisvesting

De ProDemos Studio's – de nieuwe nevenlocatie nabij de tijdelijke Tweede Kamer in B67 – is na de laatste lockdown in gebruik genomen. Uit de evaluatie in de zomer bleek dat deze nieuwe locatie over het algemeen heel positief wordt ervaren.

In 2022 is ProDemos begonnen met de verkenning naar de mogelijkheden voor uitbreiding van de huisvesting met het oog op groeiende leerlingenaantallen na de renovatie van het Binnenhof.

Automatisering

Het online reserveringssysteem van ProDemos is van vitaal belang voor de primaire processen van de organisatie. Het huidige systeem is verouderd en in 2022 is hard gewerkt aan het nieuwe reserveringssysteem, waarmee ProDemos haar processen kan optimaliseren. Om de continuïteit van het reserveringsproces te waarborgen is ervoor gekozen om in 2022 gebruik te blijven maken van het oude systeem. In de eerste helft van 2023 wordt het nieuwe systeem stapsgewijs in gebruik genomen.

Leerlingen tijdens een educatief programma bij ProDemos in Den Haag

Informatiebeveiliging

In 2022 is het informatiebeveiligingsbeleid verder uitgewerkt. Teamhoofden zijn verantwoordelijk geworden voor het beveiligen van de informatieverwerkende systemen op hun afdeling. Daarbij worden ze technisch ondersteund door de afdeling ICT. Cyber security awareness is een vast onderdeel geworden van de introductie voor nieuwe medewerkers.

Governance

ProDemos volgt de Governance Code Cultuur 2019. Veiligheid en risicobeheersing maken integraal onderdeel uit van de werkprocessen van ProDemos. De risicoanalyse is opgenomen in de kwartaalrapportage. De risicotoplijst wordt tweemaal geactualiseerd door het MT en door de directie besproken met de raad van toezicht. Er is ook een incidentenregistratie waarover verslaglegging aan de directie en het MT plaatsvindt.

Veiligheid

In 2022 heeft de directie een calamiteitenplan opgesteld. Onderdeel van dit plan is de formatie van een crisisteam. Met dit crisisteam is in december een succesvolle tabletop oefening gedaan, onder leiding van het COT. De lessen uit deze oefening worden verwerkt in de dagelijkse praktijk en in het calamiteitenplan. De groep van 21 BHV'ers heeft de jaarlijkse trainingen gevolgd. Eind 2022 is de functie van ploegleider toegevoegd binnen het team.

Mede naar aanleiding van enkele incidenten zijn er maatregelen getroffen om de veiligheid van bezoekers en personeel bij de Studio's nabij B67 beter te waarborgen.

Vertrouwenpersonen en integriteit

ProDemos verricht haar werkzaamheden in het centrum van de politiek. In tijden van polarisatie en bijbehorende veiligheidsrisico's is het van belang om medewerkers sociaal en fysiek een veilige werkomgeving te bieden, ook in contact met externe partijen en op externe locaties. Het integriteitsbeleid is inmiddels goed verankerd in de organisatie, is vanzelfsprekend onderdeel van het inwerkprogramma en krijgt continu de aandacht van leidinggevenden. Het team vertrouwenpersonen is op sterkte.

Begin 2022 is een nieuwe externe vertrouwenpersoon aangesteld en in de loop van het jaar zijn er twee nieuwe interne vertrouwenpersonen aangesteld en getraind. Zij gaan jaarlijks in gesprek met de directie en hebben indien nodig ook tussentijds contact. Onder andere tijdens introductiedagen maken nieuwe medewerkers kennis met de vertrouwenpersonen en worden verschillende mogelijkheden om een eventuele melding te doen onder de aandacht gebracht.

Medezeggenschap

De ondernemingsraad heeft in 2022 een bewogen jaar gekend. Na de verkiezingen eind 2021 werd een bijna volledig nieuwe groep leden benoemd. In deze nieuwe

samenstelling is er eerst gewerkt aan een beter werkritme en taakverdeling. Gaandeweg het jaar bleek deze basis solide te zijn om de hoeveelheid beleidsstukken vanuit de directie te kunnen behandelen. Op 29 april heeft de ondernemingsraad op Fort de Bilt een heidag gehad waarop de neuzen van de individuele OR-leden dezelfde kant zijn opgezet.

De ondernemingsraad heeft over de vele beleidsstukken en andere zaken in 2022 uiteindelijk 8 maal met directie en HR overleg gevoerd. Daarnaast heeft op 10 mei een heidag plaatsgevonden met directie, HR en ondernemingsraad, waar onder andere het functiehuis een gespreksonderwerp was.

Nieuw in 2022 waren de werkgroepen waar de ondernemingsraad mee is gaan werken. Deze werkgroepen richten zich op specifieke beleidsterreinen, zoals arbeidsvoorwaarden en het diversiteitsbeleid. Daarnaast heeft de ondernemingsraad de podcasts en achterbanraadpleging zoals die al daarvoor bestonden doorgezet. Belangrijkste onderwerpen voor de ondernemingsraad waren de herziening van het functiehuis, arbeidsvoorwaarden, de evaluatie van de reorganisatie en het verbeterplan.

In 2022 bestond de ondernemingsraad uit: Erik ter Horst, Manon van de Vondervoort, Omar Bounaanaa, Bas van Veen, Martje Bekius, Maxence Vrede, Merle te Molde. Tussen september en november heeft Karl van der Linde Merle te Molde opgevolgd, waarna er weer verkiezingen zijn gehouden. Sinds de verkiezingen in november 2022 bestaat de ondernemingsraad uit Erik ter Horst, Manon van de Vondervoort, Omar Bounaanaa, Bas van Veen, Fleur Poot, Nihat Eski en Rick Hulshof.

Raad van Toezicht

De raad van toezicht houdt toezicht op de algemene gang van zaken binnen de stichting ProDemos. De raad kwam zeven keer bijeen, naast ad hoc contacten met de directie en externe stakeholders.

Ook in 2022 heeft Corona nog merkbaar invloed op de organisatie en de realisatie van de doelstellingen gehad. De lockdown in het begin van het jaar maakte dat de activiteiten in Den Haag en op locatie stillagen. Ook toen deze wel weer mogelijk waren ijlde corona na: boekingen bleven achter omdat scholen voorrang lijken te geven aan het wegwerken van opgelopen onderwijsachterstanden.

Evengoed kijkt de raad terug op een vruchtbaar jaar waarin ProDemos bijna 70.000 leerlingen en studenten mocht ontvangen in Den Haag en in het land meer dan 28.000 leerlingen en studenten wist te bereiken met de programma's op scholen, gemeente- en provinciehuizen en rechtbanken. Zo nemen alle provincies nu het provincie-spel af. Ook is met de provincie Limburg een pilot ingericht voor opschaling van het lokale aanbod.

Een afvaardiging van de raad was aanwezig bij de opening van de studio's van ProDemos door Kamervoorzitter Bergkamp en bij het werkbezoek van minister Hanke Bruins Slot van BZK aan de Hofweg. ProDemos heeft daarnaast, inspeland op ontwikkelingen in het burgerschapsonderwijs, in nauw overleg met de raad de banden met het ministerie van OCW aangehaald. ProDemos maakt onder meer deel uit van het in juli 2022 opgerichte Expertisepunt Burgerschap.

Verder stonden onder andere de volgende onderwerpen op de agenda van de raad:

- Online aanbod educatieve programma's
- Functiehuisherziening
- Lange termijn huisvesting
- Calamiteitenplan en werkzaamheden facilitaire dienst
- Evaluatie en afronding verbeterplan
- Jaarrekening en jaarverslag 2021
- Kwartaalcijfers en financiële prognoses 2022
- Jaarplan en begroting 2023

De raad is betrokken geweest bij de externe slotevaluatie van het verbeterplan "Huis op orde". De minister van BZK heeft het definitieve rapport van Boer en Croon, dat een zeer positief beeld laat zien, in december aan de Tweede Kamer gestuurd. Deze evaluevaluatie vormt, zoals de minister aangeeft, het sluitstuk van het integrale verbetertraject. De Tweede Kamer heeft de slotevaluatie inmiddels voor kennisgeving aangenomen, waarmee het verbetertraject formeel is afgesloten. De raad is blij met en trots op het vele werk dat de medewerkers en het management van ProDemos hiervoor hebben verzet.

De subcommissies van de raad kwamen in het verslagjaar verschillende malen bijeen. De auditcommissie boog zich met de externe accountant over de bevindingen uit de interim-controle 2022 en de jaarrekening 2021. De auditcommissie besteedde daarnaast aandacht aan de financiële positie en de (omvang van de) reserves van de stichting, mede in relatie tot de lange termijn huisvesting. Ook

het informatiebeveiligingsbeleid, de cyber security en de risicoanalyse waren terugkerende onderwerpen van aandacht.

De commissie onderwijs en kwaliteit stond stil bij onder andere het jaarplan 2023, de ontwikkelingen in het burgerschapsonderwijs, de deelname van ProDemos aan het expertisepunt en bij de uitkomsten van het periodiek medisch onderzoek, aangezien de commissie O&K ook de zorg voor het personeel als aandachtsgebied heeft. De leden van de commissie namen deel aan een kennissessie over online burgerschapsonderwijs.

De remuneratiecommissie heeft zich onder meer bezig gehouden met de beoordeling van de directeur en zijn benoeming met ingang van 1 maart 2022 verlengd voor een periode van vier jaar.

In 2022 heeft de raad een zelfevaluatie gehouden onder externe begeleiding. De raad is tevreden over het functioneren van de subcommissies, over het samenspel met de nieuwe directie en over de actieve betrokkenheid bij strategische vraagstukken van de organisatie, zoals de huisvesting.

In maart 2022 heeft de raad wegens het aflopen van zijn benoemingstermijn afscheid genomen van Robert Zaal. De raad is met zeven personen op sterkte en bestond op 31 december 2022 uit de volgende personen:
1. Drs. Ed Nijpels, voorzitter
2. Mr. drs. Maria van de Schepop, vicevoorzitter
3. Guikje Roethof
4. Drs. Elvira Sweet
5. Drs. Hans Teunissen MEd, lid op voordracht van de ondernemingsraad
6. Mr. drs. Daniëlle Woestenberg MA
7. Drs. Vincent Moolenaar.

Op prodemos.nl/rvt is meer informatie over de leden te vinden, waaronder het rooster van aftreden en een volledig overzicht van hun (neven)functies.

Raad van adviseurs

In 2022 is, wegens onder andere het verstrijken van hun termijn, afscheid genomen van vijf leden van de raad van adviseurs. De raad bestaat hiermee momenteel uit prof. dr. Tom van der Meer en mr. Heleen Rutgers. De raad van toezicht verwacht in de eerste helft van 2023 op basis van een voordracht van de directie vijf nieuwe leden te benoemen in de raad van adviseurs.

Op www.prodemos.nl/rva is meer informatie over de leden te vinden.

Financiële resultaten

ProDemos heeft het jaar 2022 afgesloten met een positief saldo van circa € 905.000. Het resultaat ligt een stuk hoger dan het begrote tekort van € 303.000. Dit komt omdat er in het eerste kwartaal van 2022 een lockdown was door corona.

Een bedrag van € 45.000 is conform afspraken met onze subsidieverstrekkingen toegevoegd aan de reserves. Het resterende bedrag is teruggestort, te weten circa € 500.000 aan het Ministerie van BZK en € 60.000 aan de Tweede Kamer. Een uitgebreide toelichting op de financiële resultaten is te lezen in de jaarrekening 2022. Bij deze jaarrekening is een goedkeurende controle - verklaring van de accountant verstrekt.

STATUS ONTWIKKELTRAJECTEN PRODEMOS	AFRONDING	STATUS
Werken aan een veilige en plezierige werkomgeving	Doorlopend	Loopt
Implementatie PAS	2022	Begin 2023
Functiehuis	2022	Afgerond
NIEUW: Competentiemanagement	2023	In ontwikkeling
Ontwikkeling en implementatie accountmanagement	2022	Afronding tweede helft 2023
Evaluatie reorganisatie en verbeterplan	2022	Afgerond
Uitwerking programmatisch werken	2022	Begin 2023
Inrichting planning en controlcyclus en management dashboard	2023	In ontwikkeling
Ontwikkeling kwaliteitszorg: MEL-methodologie en toolbox	2023	In ontwikkeling
Inrichten structureel (markt)onderzoek	Doorlopend	Loopt
Verkenningen t.b.v. nieuwe locatie en groei in het land	2024	Loopt

SNACK

WAT VOOR NIEUWSETER B

nieuws.

nieuwszender,

oemd?

nd
gaat?

nieuwsmaker?

oordelen vers

bericht

nd aan de

mmen win

de groep
maakt?

Bijlage

Toelichting op bereikcijfers

Vanaf 2022 worden de streefcijfers (in het jaarplan) en de bereikcijfers (in het jaarverslag) op programmaniveau gerapporteerd, en niet meer op activiteitsniveau. Door deze wijziging kunnen we in dit jaarverslag geen vergelijking maken met voorgaande jaren. De bereikcijfers worden hier daarom alleen vergeleken met de streefcijfers.

Vanwege omgevingsfactoren, zoals de renovatie van het Binnenhof, de beperkingen vanwege corona en de gevolgen hiervan voor vraag, aanbod en formatie zijn in het jaarplan 2022 de streefcijfers gepresenteerd in twee scenario's met een variabel bereik. Al vrij snel in 2022 bleek de impact van de coronamaatregelen dermate groot, dat in de tussentijdse rapportages en in dit jaarverslag is gewerkt met het meest conservatieve scenario.

- **Direct bereik:** deelnemers aan activiteiten die uitgevoerd worden onder persoonlijke begeleiding van een medewerker van ProDemos.

Hieronder vallen zowel fysieke uitvoeringen als online gastlessen/workshops.

- **Indirect bereik:** deelnemers aan activiteiten die worden uitgevoerd door derden en gebruikers van lesmateriaal.
- **Online bereik:** unieke gebruikers/bezoekers van onze digitale platformen en downloads van les- en informatie-materiaal.
- **Bereik onder intermediairs:** intermediaire doelgroepen, zoals docenten, griffiers of raadsleden.

Enkel het unieke bereik wordt gerekend, dus bijvoorbeeld aantallen abonnees van nieuwsbrieven of deelnemers aan een workshop voor intermediairs. Deze aantallen zeggen dus niets over de frequentie of het indirecte bereik via de intermediair.

Colofon

Foto's

Bart van Vliet

Hans Kouwenhoven/Eerste Kamer (p. 6)

Grafische vormgeving

Puntspatie [bno], Amsterdam

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Hofweg 1H

2511 AA Den Haag

T 070 757 02 00

E info@prodemos.nl

I prodemos.nl

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
prodemos.nl

